

Οι αρχαίοι πύργοι της Σερίφου

Οι αρχαίοι πύργοι, αυτόνομες οχυρές κατασκευές αποτελούν ιδιαίτερο τύπο κτιρίου με κυκλική, τετράγωνη ή ορθογώνια κάτοψη, περισσότερους από έναν ορόφους και στιβαρή κατασκευή. Στο Αιγαίο οι πύργοι είναι πολυάριθμοι, διάσπαρτοι σε πολλά νησιά και βραχονησίδες. Θεωρείται ότι στην πλειονότητά τους είναι κατασκευασμένοι κατά τους 4ο και 3ο αι. π.Χ.

Μέχρι σήμερα, στο νησί της Σερίφου έχουν εντοπιστεί πύργοι ή οχυρώσεις σε διάφορα σημεία του νησιού, οικοδομήματα με σαφή αμυντικό χαρακτήρα, με στιβαρούς τοίχους από μεγάλες πελεκητές πέτρες. Έχουν κάτοψη κυκλική ή ορθογώνια και οι λίθοι που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή τους προέρχονται είτε από το άμεσο περιβάλλον, είτε από την ευρύτερη περιοχή. Τα κατάλοιπά τους έχουν ενσωματωθεί σε νεότερες κατασκευές όπως εκκλησιάκια, κελιά, ξερολιθιές και μαντριά. Αρχαίοι πύργοι εντοπίζονται και σε άλλα νησιά των Κυκλάδων, όπως αυτός της Σεριφοπούλας, η χρήση των οποίων ποικίλλει. Δεν αποκλείεται να συνδέονται άμεσα με μεταλλευτικές και μεταλλουργικές δραστηριότητες. Το γνωστότερο μνημείο της Σερίφου είναι ο **Άσπρος Πύργος**, κυκλικό μαρμάρινο οικοδόμημα που βρίσκεται πάνω από τον όρμο του Κουταλά. Στη χερσόνησο του Κύκλωπα στέκεται φύλακας του όρμου του Μεγάλου Λιβαδιού ένας ορθογώνιος πύργος, χτισμένος με μακρόστενους οχιστόλιθους, ο **Ψαρόπυργος** ή Ψαρός Πύργος ή «Καναπές του Κύκλωπα» ή «Θρόνος του Κύκλωπα». Στην ίδια περιοχή των μεταλλείων, στη **Φλέα** (Χοίρου Τρύπα) στο Μέγα Χωριό βρίσκεται κυκλικός πύργος στο εσωτερικό του οποίου υπάρχει δεξαμενή νερού. Στον αυχένα της **Κεφάλας** υπάρχει κυκλικός πύργος από λευκό μάρμαρο και σταχτοπράσινο γνεύσιο (πέτρωμα). Άλλοι πύργοι είναι ένας στη θέση **Αξιδούς** (ορθογώνιος-

πιθανόν να ανήκε σε οχυρή αγροικία), ο πύργος στον **Ευρηνό/Σωρός** (στην περιοχή της Γαλανής, κυκλικός-πιθανόν τμήμα οχυρής αγροτικής εγκατάστασης) και ο πύργος του **παπα-Λιβανού** (στην περιοχή του Ράμου, ορθογώνιος- η θέση του δείχνει ότι εξασφάλιζε την εποπτεία θαλάσσιων δρόμων, με οπτική στις βορειοδυτικές ακτές της Σίφνου αλλά και της ενδοχώρας στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού)

ΑΣΠΡΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Ακολουθώντας το δρόμο από τον Κουταλά για τη Χώρα, λίγο μετά τη διασταύρωση για το Μεγάλο Λιβάδι, υψώνεται στα δεξιά, ο Άσπρος Πύργος. Από εδώ ο επισκέπτης απολαμβάνει τη θέα της νοτιοανατολικής ακτής της Σερίφου. Ανατολικά από τον Άσπρο Πύργο φαίνονται τα ερείπια του Κάστρου της Γριάς. Το

εκκλησιάκι δίπλα στον Άσπρο Πύργο είναι αφιερωμένο στον Άγιο Χαράλαμπο, στο χτίσιμο του οποίου έχουν χρησιμοποιηθεί τμήματα του Πύργου.

Ο Άσπρος Πύργος είναι κατασκευασμένος από ντόπιο λευκό μάρμαρο, είναι κυκλικός με εξωτερική διάμετρο 8,34 μ. Ο διπλός του τοίχος είναι χτισμένος εξωτερικά από κυφωτούς μαρμαρόλιθους χωρίς συνδετικό υλικό και εσωτερικά από μικρότερους λίθους διαφόρων σχημάτων και διαστάσεων.

Ο Πύργος σώζεται στο επίπεδο του ισογείου σε ύψος 4,95 μ. Υπολογίζεται ότι είχε δύο ορόφους και ύψος περίπου 12 μ. Η είσοδος του (νοτιοανατολική πλευρά) έκλεινε με δίφυλλη θύρα, μάλιστα οι παραστάδες της θύρας είναι εντοιχισμένες ακέραιες στα θεμέλια της εκκλησιάς του Αγίου Χαράλαμπους.

Τμήματα του πύργου έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί για το πανηγυροκέλι που βρίσκεται δίπλα στην εκκλησία όπως επίσης και για την οικοδόμηση του νεκροταφείου των μεταλλευτικών οικισμών που υπήρχαν στην περιοχή.

Στα Βορειοδυτικά του πύργου βρίσκεται δεξαμενή νερού ενώ βορειοανατολικά στη θέση που βρίσκεται το εκκλησάκι, στο εσωτερικό του σώζονται κατάλοιπα μικρής δεξαμενής και ίχνη μιας μεγαλύτερης δίπλα της. Λίγο νοτιότερα του πύργου βρίσκεται κοίλωμα στο βράχο που χρησιμοποιήθηκε ως αποθέτης κεραμικής κατά τους 2^ο/1^ο αι. π.Χ.

Η άνοδος στους ορόφους γινόταν με ελικοειδή σκάλα η οποία βρισκόταν σε επαφή με την εσωτερική πλευρά του τοίχου. Από αυτή τη σκάλα σώζονται λίγα μόνο σκαλοπάτια. Σε υψηλότερα επίπεδα υπήρχαν

πολεμίστρες και παράθυρα. Η στέγη του ήταν πιθανόν επίπεδη.

Με βάση τα κινητά ευρήματα –κυρίως πήλινα οικιακά σκεύη-, ο πύργος οικοδομήθηκε τον 4ο αι. π.Χ. και χρησιμοποιήθηκε μέχρι και τον 7ο αι. μ.Χ. Τα κατασκευαστικά χαρακτηριστικά του πύργου σε συνδυασμό με τη θέση του που επιτρέπει τον έλεγχο σε στεριά και θάλασσα, δείχνουν ότι ήταν κυρίως αμυντικού χαρακτήρα και λειτουργούσε ως παρατηρητήριο, φυλάκιο ή και καταφύγιο σε περίπτωση ανάγκης. Ωστόσο, η παρουσία του στη συγκεκριμένη περιοχή, όπου υπήρχαν ενεργά μεταλλεία κατά τους ύστερους κλασικούς, ελληνοιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους, δείχνει τη σύνδεσή του με αυτά, τουλάχιστον ως προς την αρχική λειτουργία, και τη συσχέτισή του με άλλους δυο πύργους της περιοχής, τον Ψαρόπυργο και τον

πύργο στη Φλέα με τους οποίους ο Άσπρος Πύργος φαίνεται να σχηματίζει ένα δίκτυο εποπτείας και προστασίας των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων της περιοχής.

Ο Άσπρος Πύργος είναι ο καλύτερα σωζόμενος αρχαίος πύργος της Σερίφου. Εντάχθηκε στο έργο «Διαμόρφωση και Ανάδειξη Άσπρου Πύργου Σερίφου»

στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου 2007-2013, το οποίο υλοποιήθηκε από την ΚΑ' Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (2011-2014). Οι επισκέπτες του πύργου έχουν τη δυνατότητα να

γνωρίσουν το μνημείο σε περιβάλλον που δεν έχει ακόμα αλλοιωθεί από οικιστική ανάπτυξη και να κατανοήσουν

πώς ένα αρχαίο μνημείο μπορεί να διατηρηθεί στο χρόνο αποτελώντας κομμάτι της ζωής του τόπου.

*Για τον άσπρο πύργο εργάστηκαν οι μαθητές:
Γούναρη Κωνσταντίνα Α' Γυμνασίου
Αντωνάκη Ευδοκία Β' Γυμνασίου
Γούναρη Άννα Γ' Γυμνασίου
Κόντε Μαρία Γ' Γυμνασίου
Ρεσούλι Εράλντιο Γ' Γυμνασίου*

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα την κ. Πέγκυ Πάντου, υπεύθυνη αρχαιολόγο για το έργο, για την πολύτιμη βοήθειά της.

Οι πληροφορίες για τον Άσπρο Πύργο προέρχονται κυρίως από το έντυπο που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2014 από την ΚΑ' Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, στο πλαίσιο πράξης «Διαμόρφωση και Ανάδειξη Άσπρου Πύργου Σερίφου» .